عدلیه

درخواست جلوگیری از فعالیت مرکز مشاوران قوه قضاییه

جاودان در مورد تصمیم مرکز مشاوران ماده ۱۸۷ برای برگزاری آزمون پذیرش کارآموز به آیت‌ا... آملی لاریجانی، رییس قوه قضاییه نامه نوشت. در این نامه اقدام مرکز مشاوران غیرقانونی اعلام شده و توقف این تصمیم از رییس قوه تقاضا شده است. در قسمتی از این نامه آمده است: «جمعیت اسلامی وکلای دادگستری ایران (جاودان) به عنوان نماینده بخشی از بدنه نهاد وکالت دادگستری بر خود لازم می‌داند به استحضار حضرتعالی به عنوان رییس قوه قضاییه و عالی‌ترین مقام مسئول قضایی که نظارت بر مرکز امور مشاوران را بر عهده دارید، برساند که برگزاری این آزمون اولا بر خلاف مقررات قانونی و ثانیا بر خلاف مصالح جامعه حقوقی کشور است». در بخش دیگری از این نامه آمده است: «پس از اتمام دوره اعتبار برنامه سوم توسعه، مرکز امور مشاوران قوه قضاییه که بر اساس ماده ۱۸۷ قانون برنامه سوم توسعه تشکیل شد، حق ادامه پذیرش نداشته است و مجلس شورای اسلامی نیز در گزارش تحقیق و تفحص خود بر این مطلب تاکید کرد و اقدامات مرکز امور مشاوران را باعث نقض قانون دانست و برخی پذیرش‌های آن مرکز را زیر سوال برد». بر اساس قسمت دیگری از این نامه ماده ۵۹ قانون خدمات جامع ایثارگران نیز گرچه در برنامه ششم توسعه اصلاح شد، اما تنها ناظر به افزایش سهمیه ۲۵ درصدی پذیرش ایثارگران به ۳۰ درصد توسط مراکز متعدد و مرتبط به امور حقوقی داشته و هرگز ناظر بر تجویز برگزاری آزمون برای مرکز امور مشاوران نبوده است. رییس جمعیت اسلامی وکلای دادگستری ایران در این نامه اعلام کرده که با توجه به اینکه تعیین میزان ظرفیت کارآموزی و وکالت بر عهده کمیته‌ای (با تفوق عددی نمایندگان قوه قضاییه) است، اقدام اخیر مرکز امور مشاوران باعث ایجاد ابهاماتی در خصوص چرایی وجود آن کمیته قانونی می‌شود. در حالی که قوه قضاییه می‌تواند از طریق نمایندگان خود در کمیته مزبور، هر میزان کارآموز که مناسب می‌داند به تصویب رسانده و تعیین ظرفیت کند تا توسط کانون‌های وکلای دادگستری پذیرش شوند. محل شگفتی است که چگونه مرکز امور مشاوران به عذر عدم پذیرش کارآموز کافی توسط کانون‌های وکلا، خود را برای برگزاری این آزمون آماده و محق تصور می‌کند! در قسمت پایانی نامه تصریح شده که در شرایطی که حل و فصل معضل مشاوران حقوقی مرکز امور مشاوران قوه قضاییه در دستور کار مجلس قرار گرفته است، اصلح آن است به جای توسعه دادن بلاوجه این مرکز، همه توان قوه قضاییه و نهاد وکالت بر حل این موضوع متمرکز شود و بنابراین پیچیده‌تر کردن این مشکل از طریق جذب کارآموزان جدید توسط مرکز مذکور سیاست نامناسبی است. در پایان این نامه، جمعیت اسلامی و کلای دادگستری ایران مراتب نگرانی خود را از این مساله به اطلاع ایشان رسانده و تقاضا کرده است که برگزاری این آزمون که بر خلاف قانون، مقررات و مصلحت جامعه است، متوقف شود.

گفتار

رییس اتحادیه کانون‌های وکلای دادگستری ایران در گفت‌وگو با «قانون»:

نظر نخبگان درباره آوایی مثبت است

با پیشنهاد «علیرضا آوایی» برای تصدی وزارت دادگستری از سوی دولت حسن روحانی، گمانه‌زنی‌ها درباره صلاحیت حقوقی و شخصیتی او بالا گرفت به نحوی که برخی این شخصیت حقوقی و سیاسی را انتخابی شایسته و برخی دیگر ناکارآمد دانستند. از این رو «بهمن کشاورز» در گفت‌وگویی کوتاه با «قانون»، نظر خود را پیرامون آوایی ابراز کرد.

این وکیل دادگستری در این خصوص گفت: «آقای آوایی با صفای باطن و تاییدات الهی در چنین موضعی قرار گرفتند و من بسیار امیدوارم حضور ایشان در سمت وزیر دادگستری، منشأ ثمرات و برکات و همچنین تحولات مثبت بسیاری باشد. قضاوت بنده در مورد اشخاص بر مبنای عملکرد آن‌ها و با توجه به دیده‌ها و شنیده‌های شخصی است. بنده برای نخستین بار با جناب آوایی در زمانی که ایشان رییس کل دادگستری استان اصفهان بودند آشنا شدم و آنچه در مورد ایشان از همکارانم در کانون وکلای استان اصفهان شنیده بودم، حاکی از آن بود که ایشان چه از نظر مدیریت و چه از نظر رعایت احترام ارباب رجوع و وکلای مردم، عملکرد بسیار مطلوبی داشتند». وی افزود: «ایشان مدیری سخت کوش در جهت اجرای قانون هستند و در احقاق صاحبان حق نیز به نحو احسن عمل می‌کردند و در زمان حضور ایشان در اصفهان، کانون وکلا و تشکیلات دادگستری روابط بسیار حسنه و سازنده‌ای مبتنی بر احترام متقابل داشتند و در عین حال اشکالات و انحرافات گوناگون در تشکیلات قضایی در حداقل بود».

کشاورز تصریح کرد: «بعدها نیز آقای آوایی به تهران منتقل شدند و همواره در همین راستا حرکت کردند و با توجه به وسعت حیطه عرصه کاری در تهران اگر در موضاعات کلان و مهمی که به ایشان اعلام می‌شد، موردی از وجود اشکال و ایراد یا اعتراض در نظام قضایی بود، ایشان بلافاصله و با تمام توان با آن برخورد می‌کردند و در عین حال در احقاق حق و اجرای قانون و در مقام انجام وظیفه، بدون تفاوت و تبعیض اقدام می‌کردند».

رییس اتحادیه کانون‌های وکلای دادگستری ایران درباره وزیر پیشنهادی دولت برای وزارت دادگستری این گونه بیان شد: «آقای آوایی پیش از پذیرفتن نامزدی برای این پست، در اقدامی محترمانه و منطقی برنامه‌های خود را با استادان و بزرگان حوزه حقوق به اشتراک گذاشت و نظرات آن‌ها را نیز جویا شد. با شناختی که من از ایشان دارم اگر نظر نخبگان این عرصه درباره این پست مثبت نبود، ایشان از بر عهده گرفتن این پست کلیدی انصراف می‌داد. به هر ترتیب بنده بسیار امیدوارم چنین فرد توانمند و خوشنامی با رای بالایی، عهده‌دار یکی از مهم‌ترین وزارتخانه‌های کشور بشوند».

بررسی حقوقی دستور دادستان قم، مبنی بر بازرسی کلی مشاغل مرتبط با زنان

دسترسی به حریم خصوصی افراد حکم مخصوص قضایی می‌خواهد

- این دیدگاه که تمام مردم را مجرم بدانیم، بر خلاف اصل برائت و تفسیر مضیق قوانین جزایی است
- مقام‌های قضایی وظیفه برقراری کامل قانون را بر عهده دارند و مرشد اخلاقی نیستند
- قابل پذیرش نیست که با توجیه برقراری اخلاق اجتماعی، در احوال شخصیه مردم دخالت شود
- تنها در صورتی دستگاه قضا می‌تواند به موضوعی وارد شود که جرمی رخ داده باشد
- از لحاظ قانونی تعقیب متهم در صورتی که جرمی واقع شده باشد، باید با حکم خاص و مصداقی باشد
- همه امور باید در چارچوب قانون باشد و شهرهای مختلف در مقابل قانون تفاوتی با یکدیگر ندارند

مهرشاد ایمانی

تفکیک فرهنگی شهرهای ایران، از آن دست معضلاتی است که در چند سال اخیر با آن مواجه بوده‌ایم. روزی کنسرت‌های موسیقی در شهر مشهد لغو می‌شود و روز دیگر دستوری مبنی بر بازرسی تمام آرایشگاه‌ها، استخرها و آتلیه‌های زنانه شهر قم صادر می‌شود. اینکه وجوه فرهنگی هر شهر باید در مناسبات بین افراد رعایت شود، عمل بدی نیست اما مشکل زمانی پدید می‌آید که به بهانه رویکردهای فرهنگی، قوانین موضوعه کشور نادیده گرفته می‌شود. دادستان قم در روز چهارشنبه ۱۸ مرداد ۹۶ از دستور خود مبنی بر ایجاد گشت ویژه بانوان در شهر قم خبر داد. وی در توضیح فعالیت این گشت بیان کرده است: «نیروی گشت ویژه بانوان دادستانی از اماکن عمومی مخصوص بانوان بازدید و در صورت مشاهده هر گونه اعمال منافی عفت با متخلفان برخورد قانونی می‌کند». وی در ادامه افزوده است: «در راستای گسترش فرهنگ حجاب و عفاف در جامعه و با توجه به مذهبی بودن شهر مقدس قم و ایجاد آسایش و امنیت اخلاقی پایدار در استان، این تیم با مدیریت قضات خانم از اماکن مخصوص بانوان از جمله آتلیه‌ها، استخرها و سالن‌های ورزشی زنانه و آرایشگاه‌ها و... بازدید می‌کند». در این خبر چند نکته وجود دارد. نخست آنکه بر اساس نص قانون آیین دادرسی کیفری، دادستان حق صدور دستوری کلی و عام ندارد. دستور تفتیش و بازرسی تنها باید به صورت موردی باشد به نحوی که در حکم مورد نظر، نام، مشخصات و آدرس کامل مکان‌های مورد تفتیش قید شوند. این در حالی است که صدور چنین حکمی نیز در صورتی امکان‌پذیر است که جرمی واقع شده باشد یا ظن قوی به ارتکاب آن برود. در حالی که در مورد اخیر بعید است تمام آرایشگاه‌ها، آتلیه‌ها، استخرها، باشگاه‌های ورزشی زنانه و... مبادرت به اعمال مجرمانه کنند. اینکه تمام مشاغل مرتبط با زنان را به صورت تلویحی مجرمانه بدانیم، بی‌تردید خلاف اصل قانونی بودن جرم و مجازات و اصل برائت است.

شاپور اسماعیلیان؛ وکیل دادگستری:

حتی با پذیرش عمومی بودن مکان‌های یادشده در دستور دادستان قم، باز هم تفتیش باید به صورت موردی و با حکم احصاشده قضایی باشد. به نحوی که دادستان یا قاضی پرونده در صورت وقوع جرم یا ظن قوی به ارتکاب جرم، می‌تواند دستور بازرسی محلی را بدهد؛ آن نیز در صورتی است که مکان مورد بازرسی، مشخص و دلیل تفتیش بیان شده باشد. در غیر این صورت هیچ مقامی به بهانه اخلاق اجتماعی یا برقراری نظم نمی‌تواند محلی را مورد بازرسی قرار دهد

برای تفتیش قضایی نیاز به حکم خاص و موردی است

«شاپور اسماعیلیان»، حقوقدان و وکیل دادگستری باور دارد که دستور دادستان قم مبنی بر تفتیش مطلق برخی از مشاغل، خلاف نص قانون آیین دادرسی کیفری است. او در گفت‌وگو با «قانون» اظهار کرد: «در تعریف موضوع حریم خصوصی نمی‌توان به سلیقه و تفسیر خود رجوع کرد. این موضوع تعریف مشخصی دارد و اگر در صدد توسعه مفهوم آن باشیم، بی‌تردید به حقوق مردم تعرض کرده‌ایم. آن چیزی که در خارج از حوزه عمومی باشد، داخل در حریم خصوصی است. حتی ممکن است محلی عمومی تلقی شود اما در بخشی از آن خصوصی به حساب آید. به طور مثال رختکن‌های استخرها را باید حریم خصوصی افراد دانست یا آنکه در مجتمعی اداری، اتاقی که سرایدار در آن زندگی می‌کند، حریم خصوصی است. دسترسی به حریم خصوصی افراد حکم مخصوص قضایی می‌خواهد و نمی‌توان به بهانه‌های مختلف این قاعده را برهم زد. به هر روی در این موضوع به دلیل آنکه به طور مستقیم به حقوق عامه ارتباط دارد، نباید تفسیر موسع کرد. مهم‌ترین اصل در حقوق کیفری، تفسیر مضیق است. اما شاید بگویند که در موضوع تفتیش آرایشگاه‌ها، استخرها و آتلیه‌های زنانه شهر قم، مفهوم حریم خصوصی جایگاهی ندارد. حتی با پذیرش عمومی بودن مکان‌های مذکور باز هم تفتیش باید به صورت موردی و با حکم احصاشده قضایی باشد. به نحوی که دادستان یا قاضی پرونده در صورت وقوع جرم یا ظن قوی به ارتکاب جرم می‌تواند دستور بازرسی محلی را بدهد. آن هم در صورتی است که مکان مورد بازرسی مشخص و دلیل تفتیش بیان شده باشد. در غیر این صورت هیچ مقامی به بهانه اخلاق اجتماعی یا برقراری نظم نمی‌تواند محلی را مورد بازرسی قرار دهد».

مقامات قضایی در حوزه تخلفات صنفی حق دخالت ندارند

این وکیل دادگستری در پاسخ به این پرسش که اگر در مشاغلی، تخلفات صنفی صورت گرفته باشد، دادستان یا هر مقام قضایی دیگر می‌تواند به دلیل جلوگیری از تخلفات صنفی وارد عمل شود، توضیح داد: «تخلف درجه‌ای پایین‌تر از جرم دارد. در صورتی که تخلفی صورت گرفته باشد، نهاد رسیدگی کننده، اتحادیه هر صنف است. فرض کنید که برای راه‌اندازی شغلی محلی با متراژی معین مورد نیاز است. حال اگر صاحب شغل آن متراژ را در فعالیت خود محسوب نکرده باشد، بازرس اتحادیه وظیفه دارد، محل را به دقت مشاهده کند و در نهایت یا تدابیر اصلاحی مقرر سازد یا آنکه از ادامه فعالیت ممانعت کند. در این خصوص دادستان حق دخالت ندارد. اصولا مقام قضایی عهده‌دار وظیفه تعقیب و تحقیق امر قضایی است و تعقیب توسط ضابطان آموزش دیده‌ای که کارت مخصوص قضایی را اخذ کرده‌اند، انجام می‌شود و ورود ایشان به محلی خاص نیاز به حکم خاص قضایی دارد. قابل پذیرش نیست که با توجیه برقراری اخلاق اجتماعی در احوال شخصیه مردم وارد شد. دادستان یا دیگر مقام‌های قضایی وظیفه برقراری کامل قانون را بر دوش دارند و باید این موضوع را بدانند که مرشد اخلاقی نیستند. بسیاری از مواردی که در فعالیت مشاغل رخ می‌دهد، تخلف است. در حالی که با دستور دادستان قم، همه مشاغل یادشده، متضمن فعالیت مجرمانه قلمداد شده‌اند. زیرا همان گونه که گفته شد، تنها در صورتی دستگاه قضا می‌تواند به موضوعی وارد شود که جرمی رخ داده باشد. همان طور که در قانون مجازات اسلامی مقرر شده است، جرم هر گونه فعل یا ترک فعلی است که به موجب قانون قابل مجازات باشد. در حالی که تخلف، حاوی مفهومی گسترده‌تر از عبارت فوق است. البته برخی تخلفات می‌توانند جرم نیز باشند. یعنی هم وجه انتظامی و هم وجه کیفری بر آن‌ها بار شود. حتی اگر چنین حالتی در قم ایجاد شده باشد نیز، باید حکم مخصوص برای تفتیش یک یا چند محل مشخص صادر شده باشد. به علاوه جرم باید به وقوع پیوسته یا آنکه ظن قوی به ارتکاب آن وجود داشته باشد. آیا مسئولان قضایی استان قم می‌توانند اطمینان دهند که تمام آرایشگاه‌ها یا تمام استخرهای این شهر فعالیت مجرمانه دارند؟ این دیدگاه که تمام مردم را مجرم بدانیم، خلاف اصل برائت و تفسیر مضیق قوانین جزایی است. جرم و مجازات را قانون تعریف کرده است. هم ضابط، هم آمر و هم امر باید قانونی باشند. بنابراین کسی نمی‌تواند به صورت گسترده مردم را مجرم بالقوه تلقی کند و برای کشف جرم در زندگی آن‌ها تفتیش کند. اگر دستور دادستان قم، خلاف قانون باشد، دادستان کل کشور به عنوان نهاد عالی می‌تواند به موضوع رسیدگی کند. همچنین هر شهروندی که از این دستور متضرر شده باشد، می‌تواند از دادگستری کل استان قم یا از دادستانی کل کشور تقاضای رسیدگی به موضوع را بکند».

برخوردهای سلیقه‌ای، شأن دستگاه قضا را پایین می‌آورد

در پایان اسماعیلیان نقض اصل قانون مداری را باعث تنزل شأن دستگاه قضایی دانست و افزود: «قوه قضاییه که وظیفه‌اش اجرای دقیق قانون و عدالت است، باید به‌طور قاطع با رویکردهای سلیقه‌ای برخورد کند. زیرا اگر فردی بدون مجوز بخواهد در امر قضایی وارد شود، مجرم است و یکی از وظایف قوه قضاییه، برخورد با مجرمان است. اینکه روزی در مشهد به دلیل سلیقه یک شخص، ولو امام جمعه آن شهر، کنسرت‌ها لغو می‌شوند و روز دیگر به دلیل مذهبی بودن شهر قم، حکم کلی تفتیش صادر می‌شود، نادیده گرفتن اصل قانون مداری است. به نظر من قوه قضاییه باید با افراد خاصی که سلایق خود را در حوزه اجرای قانون دخالت می‌دهند، تعاملی ارشادی داشته باشد تا علاوه بر آنکه از پیدایی تنش در جامعه جلوگیری شود، شأن دستگاه قضایی نیز پایین نیاید. زیرا اگر چنین رویکری ادامه داشته باشد، بدون تردید بی‌نظمی و نارضایتی عمومی، تمام جامعه را فرا خواهد گرفت».

باید علت صدور چنین دستوری از دادستان قم پرسیده شود

«حسن نوروزی»، نماینده مجلس و سخنگوی کمیسیون حقوقی و قضایی مجلس صدور دستور کلی برای تفتیش اماکن را قانونی نمی‌داند اما باور دارد که ممکن است دستور صادره از سوی دادستان قم، مبتنی بر پیشگیری از جرم و اجرای نظم و امنیت عمومی بوده باشد. او در گفت‌وگو با «قانون» گفت: «بحث من درباره شهر خاصی نیست بلکه از لحاظ قانونی، تعقیب متهم در صورتی که جرمی واقع شده باشد، باید با حکم خاص و مصداقی باشد. دادستان از حیث وظایفی که بر عهده دارد، می‌تواند هم از جهت امنیتی و هم از حیث ارتکاب جرم دستور پیگیری پرونده را صادر کند. باید دید که بازرسی اماکن در شهر قم در حیطه کدام یک از موارد مذکور گنجانده شده است. قانون بر صدور دستور خاص صراحت دارد و اینکه تحت عنوانی کلی تعدادی از مشاغل مورد تعقیب و تحقیق قرار بگیرند، مورد پذیرش قانونگذار نیست. البته شاید در موضوع اخیر، شکایت‌ها و گزارش‌هایی مبنی بر وقوع جرم به دادستان اعلام شده باشد یا آنکه وی از باب پیشگیری از جرم و برقراری نظم و امنیت چنین دستوری را صادر کرده باشد. ضرورت دارد علت صدور چنین دستوری از ایشان پرسیده شود تا بدانیم که این دستور کلی و نوعی، از چه باب بوده است. به هر روی همه امور باید در چارچوب قانون باشد و شهرهای مختلف در مقابل قانون تفاوتی با یکدیگر ندارند». آنچه از پس بحث‌های اخیر به دست می‌آید، ضرورت توجه بر اصل قانون مداری است. زیرا اگر قرار باشد هر شهر به صورت خودمختار اداره شود، نظام سیاسی و تقنینی کشور مخدوش و متزلزل می‌شود. از این رو حکم دادستان قم نه تنها قانونی به نظر نمی‌رسد، بلکه باعث ایجاد تنش اجتماعی خواهد شد. بی‌تردید مردم ایران به قدر نیاز، خود را ملزم به رعایت فرایض دینی می‌دانند و به نظر می‌رسد استفاده از ابزار قدرت برای دین‌دار کردن مردم عملی شایسته نباشد. مضافا آنکه رسالت دستگاه قضا اجرای دقیق قانون و عدالت قضایی است و نباید مقامات قضایی نقش مرشدان اجتماعی را ایفا کنند. به هر روی در جامعه‌ای که قصد حرکت به سمت توسعه پایدار دارد، صدور حکمی کلی و نوعی برای بازرسی اماکن صحیح نیست و اصل قانونی بودن جرم و مجازات را زیر سوال می‌برد. باشد که شهرهای مذهبی، از سایر شهرهای ایران جدا نباشند و قانون در همه مناطق ایران فصل الخطاب باشد.

حسن نوروزی؛ سخنگوی کمیسیون حقوقی و قضایی مجلس:

اینکه تحت عنوانی کلی تعدادی از مشاغل مورد تعقیب و تحقیق قرار بگیرند، مورد پذیرش قانونگذار نیست. البته شاید در موضوع اخیر شکایت‌ها و گزارش‌هایی مبنی بر وقوع جرم به دادستان اعلام شده باشد یا آنکه وی از باب پیشگیری از جرم و برقراری نظم و امنیت، چنین دستوری را صادر کرده باشد. ضرورت دارد علت صدور چنین دستوری از ایشان پرسیده شود تا بدانیم که این دستور کلی و نوعی از چه باب بوده است

هزینه فرصت در مساله جرم

حمیدرضا اثیمی
وکیل دادگستری

خبر آمد که تیمی از دادستانی قم با حضور اعضای زن به منظور بازرسی اماکن زنانه برای ساماندهی مناسب حجاب و عفاف تشکیل می‌شود. در خبر نیامده است که به عنوان مثال قرار است چه چیزی را در استخر، یا آرایشگاه زنانه بررسی کنند، یا قرار است دقیقا چه جرمِ خاصی در محیط‌های زنانه رخ بدهد که بازپرسان ویژه زن را مقید به حضور در این اماکن بکند.

ابتدا لازم است به این مساله پرداخته شود که براساس اصل چهارم قانون اساسی، نظام حقوقی ما مبتنی و برگرفته از شریعت است. پس قانونگذار اساسی نگاهی معطوف به فقه داشته است. بنابراین بسیاری از کردارها و پندارهایی که ممکن است در کشورهای دیگر عنوان مجرمانه نداشته باشد، در کشور ما جرم تلقی می‌شوند؛ عناوینی مانند شرب خمر، رابطه نامشروع یا نداشتن حجاب شرعی. بسیاری از مردم به اشتباه با توسل به مفاهیمی چون حریم خصوصی یا حقوق بشر، در مقابل این مفاهیم جبهه می‌گیرند. این افراد باید بدانند چنین مفاهیمی در نظام فقهی پیش‌بینی نشده است. بر این عناوین قانونی اضافه کنید، تفسیر نه چندان دموکراتیک نهادهای قدرت از اصل صدوشصت‌وهفتم قانون اساسی را که براساس آن حتی افعال غیرمجرمانه اما شرعا حرام نیز قابلیت کیفر دارند. این نظام فقهی که با رویکرد عرفی آمیخته است، گاه منجر به عدم تناسب در بدنه جرم و مجازات شده است. تصور کنید اگر فردی از امکانات دولتی استفاده شخصی ببرد، مثلا راننده خودروی اداره را مکلف کند که آقازاده را به کلاس‌های تقویتی ببرد، به هفتاد و چهار ضربه شلاق محکوم خواهد شد. حال اگر پسر و دختری با یکدیگر ارتباط غیرشرعی پیامکی داشته باشند، ممکن است به نود و نه ضربه شلاق محکوم شوند.

اما مسائلی که گفته شد در مرحله ثبوت است. حاکمیت تکلیفی به اثبات آن ندارد. آیت‌ا... یزدی، رییس اسبق قوه قضاییه، دادسرا را با این استدلال که ریشه شرعی ندارد منحل کرد، در حالی که وظیفه اصلی نهاد دادسرا، کشف و تعقیب جرم است. نتیجه حاصله از آن دیدگاه این است که دولت در قلمرو جرایم صرفا شرعی، قصد اکتشاف را کنار بگذارد.

چالش اصلی نوشتار فعلی اما در دیگری است. پرسش این است که هزینه این طرح‌ها از کجا تامین می‌شود؟ گشت نامحسوس نوامیس، گشت ارشاد، گشت تذکر لسانی و حالا گشت دادستانی در اماکن زنانه. تمام این طرح‌ها نیاز به منابع مالی دارند. فرض کنیم که برای‌شان کار کارشناسی شده است، اعضایی معین شده‌اند و این افراد مشغول انجام وظیفه‌اند. از قدم اول تا آخر ما با مصرف پول مواجه هستیم، آن هم در وضعیتی که به گفته دولت‌مردان، حداقل حقوق کارگران، زیر خط فقر است و فسادهای میلیاردی نه تنها دیگر قبیح نیستند، بلکه تبدیل به شوخی شده‌اند! به نظر می‌رسد پیش از چنین موضوعاتی اولویت‌های مهم‌تری وجود دارند. بر این اساس آیا منابع مالی این طرح‌های نه‌چندان ضروری به‌طور شفاف در اختیار مردم قرار می‌گیرند؟ آیا ارزیابی مشخص میدانی از ثمربخشی این ایده‌های اخلاقی وجود دارد؟ به این مثال توجه کنید. تصور کنید قانونی وضع شده است که نوشتن یادگاری در دستشویی‌ها را جرم‌انگاری کرده است. حال دولت با دو راه مواجه می‌شود. یا قانون را نادیده بگیرد یا به تعقیب متهمان بپردازد. مثلا در دستشویی‌ها دوربین نصب کند، نگهبان بگذارد یا گشت ویژه اعزام کند. این درست است که نوشتن یادگاری در دستشویی‌ها غلط است، اما آیا اختصاص مبالغ عظیمی پول در راه مبارزه با آن صحیح است؟ در اقتصاد مثال معروفی وجود دارد. می‌گویند شما یک مزرعه محدود با منابع محدود دارید. آن بخشی را که گندم می‌کارید، دیگر قابلیت کشت جو ندارد. تولید هر محصول نیز هزینه و مزیت خود را دارد، پس آگاهانه تصمیم بگیرید. در قلمرو کشورداری، ما یا باید با جرایم کلان برخورد کنیم، یا با فساد آقازاه‌ها بجنگیم و دزد و قاتل دستگیر کنیم یا همان پول را برداریم و از صبح تا شب با گشت‌های ویژه و خاص به پیگیری امور اخلاقی بپردازیم. شاید اگر قرار باشد نظر مردم را در خصوص چنین اعمالی جویا شویم، به بقای آن‌ها نرسیم.

گزارش ۲

بررسی پیامدهای ازدواج کودکان در گفت‌وگو با کامیل احمدی، انسان‌شناس:

در برخی استان‌ها با خرید «سن کودک» مواجه هستیم

گروه حقوق وقضا

تبعات و پیامدهای ازدواج کودکان بر هیچ کس پوشیده نیست. امروز افزایش «کودک بیوه‌ها» در کشور به عنوان دغدغه بسیاری از فعالان حقوق کودک و کارشناسان مطرح بوده و نگرانی‌های زیادی از این بابت در جامعه احساس می‌شود. کودکانی که بار مسئولیت، شانه‌های‌شان را خم کرده و در اغلب موارد نیز مهر طلاق بر پیشانی‌شان کوبیده می‌شود. اصولا ازدواج زودهنگام به ازدواجی اطلاق می‌شود که زوجین یا یکی از آنان به سن ۱۸ سالگی نرسیده باشند. ازدواج در سنین کودکی در کشور علل گوناگونی دارد که از جمله آن‌ها می‌توان به فقر، محرومیت از تحصیل، اعتیاد و مهاجرت در راستای کاهش بار اقتصادی و تامین هزینه‌های ناشی از اعتیاد خانواده اشاره کرد. طبق آمارهای سال ۹۴ در مجموع ۲۸۷ هزار و ۷۷ دختر و پسر، در سنین زیر ۱۸ سال ازدواج کردند و متاسفانه تعداد زیادی از آنان در طول سه ماهه اول ازدواج‌شان طلاق گرفتند. «کامیل احمدی»، انسان شناس، محقق و برنده جایزه ناموس حقیقی از دانشگاه لندن و نویسنده این کتاب، در گفت‌وگویی با «قانون» دلایل کودک همسری در ایران را تشریح کرد.

احمدی، در مورد آمار ازدواج کودکان در کشور گفت: «طبق آمارهای رسمی ثبت احوال، اولین استانی که بالاترین شمار از ازدواج‌های کودکان را دارد، خراسان رضوی است. بنده پژوهش‌هایم را در هفت استان که بیشترین آمارها در این پدیده داشتند، به انجام رساندم».

۱۳/۷ درصد ازدواج‌ها در مناطق شهری، زیر سن ۱۸ سال است

وی ادامه داد: «آمارهای موجود در دسترس، نشان می‌دهد که ۱۳/۷ درصد ازدواج‌ها در مناطق شهری و ۱۹/۶ درصد از ازدواج‌ها در مناطق روستایی در زیر سن ۱۸ سال انجام می‌شود. این را اگر در نسبت با نسل جوان ایرانی قرار دهید، رقم قابل توجهی را شامل می‌شود. سال ۹۴ در مجموع ۲۸۷ هزار و ۷۷ دختر و پسر، در سنین زیر ۱۸ سال ازدواج کردند. این رقم در سال ۹۳، ۳۲ هزار و ۵۸۷ مورد برای پسران زیر ۱۸ سال بود که متاسفانه ۳۷۲ نفر از آنان در همان سنین زیر ۱۸ سال و در طول سه ماهه اول از ازدواج‌شان طلاق گرفتند. شمار کودک مادران نیز در مقایسه با پدران کم‌سن و سال، ۵۶۰ بار بیشتر است». احمدی یادآور شد، باور عمومی این است که این پدیده عمدتا گریبانگیر دختران است اما نباید از یاد برد که پسربچه‌های بسیاری نیز قربانی این سنت آسیب‌زا شده و بار زندگی را از سنین کم بر دوش کشیده‌اند. پس نباید تصور کرد که آسیب‌های چنین پدیده‌ای برای پسرانی که زیر ۱۸ سال ازدواج می‌کنند، کمتر است.

استان خراسان رضوی؛ بالاترین درصد ازدواج کودکان

وی افزود: «در حال حاضر و به استناد آمارهای رسمی ثبت احوال، اولین استان با بالاترین درصد از ازدواج کودکان، خراسان رضوی است و پس از آن به ترتیب آذربایجان شرقی، خوزستان، سیستان و بلوچستان، آذربایجان غربی، هرمزگان و اصفهان در جایگاه‌های بعدی قرار گرفته‌اند. البته باید گفت، در گذشته قوانین بهتری برای ازدواج دختران و پسران داشتیم که ۱۸ و ۲۰ سال بود. البته که اغلب، اِعمال نمی‌شد چنانکه پدر و مادرهای ما نیز در سنین کم ازدواج کردند. در حال حاضر طبق قوانین، سن ازدواج در ایران برای دختران ۱۳ (با اذن ولی و دادگاه تا ۹ سال) و برای پسران ۱۵ سال تعریف شده است. اما در برخی استان‌های دیگر ایران با پدیده‌ای به نام «خرید سن» مواجه هستیم. خرید سن بیشتر در شهرستان‌هایی اتفاق می‌افتد که نظارت قضایی در آن‌ها کمتر است. اغلب افرادی هستند که در مقام رابط و واسطه، به نوعی سن کودک را توجیه می‌کنند و چه بسا در این میان پولی هم رد و بدل می‌شود».

احمدی در خاتمه با اشاره به راهکارها در مورد کاهش کودک همسری یادآور شد: «اقداماتی نظیر الزامی شدن ثبت تمامی از ازدواج‌ها، بهبود و تقویت فرصت‌های تحصیلی و اقتصادی، به کارگیری انجمن‌های تغییرهای رفتاری، اجرای برنامه‌های محلی در جهت حمایت و توانمندسازی، جرم‌انگاری ازدواج‌های کودکان، انجام تحقیقات و پژوهش‌های بیشتر در این مورد، اجرای سیاست‌هایی در جهت مساوات جنسی برای تضمین حمایت از دختران و اجرای رویکردهای حمایتی برای کودکان و دخیل کردن چهره‌های مذهبی موثر، مهم‌ترین راهکارهای کاهش این نوع ازدواج‌ها به شمار می‌آیند».

لازم به یادآوری است که مراسم رونمایی از کتاب «طنین سکوت» فردا برگزار خواهد شد. این مراسم که با همت نشر و پژوهش شیرازه و کتابخانه ملی ایران ترتیب داده شده، به علل بروز و شیوع پدیده کودک آزاری خواهد پرداخت.

نشر و پژوهش شیرازه با همکاری کتابخانه ملی ایران برگزار می‌کند
رونمایی از کتاب
طنین سکوت
پژوهشی جامع در باب ازدواج زود هنگام کودکان در ایران
سمیناری در مورد علل، بروز و شیوع پدیده کودک همسری